

## З М І С Т

1. ВІД АВТОРА .....	ст. 5
2. ВІД ВИДАВНИЦТВА .....	ст. 6
3. ВАЛЕНТИН МОРОЗ І ЙОГО СВІТ - С.Г. ....	ст. 8
4. ТВЕРДІ МЕЛОДИІ .....	ст. 11
5. ВАЛЕНТИНОВІ МОРОЗОВІ В ПОКЛОНІ - Микола Залозецький	ст. 16
6. ДЕВ'ЯТЬ ГОДИН у МЕРТВОМУ ЧАСІ .....	ст. 17
7. СМЕРТЬ ІМПЕРІЇ - СВОБОДА УКРАЇНІ ! .....	ст. 31
8. "Я ВИРІС НА ТРАДИЦІЯХ!" .....	ст. 39
9. ГОРТАЮ В ПАМ'ЯТІ ФАКТИ .....	ст. 63
10. ІНТЕРВ'Ю ВАЛЕНТИНА МОРОЗА В ГАРВАРДІ	ст. 65
11. ВАЛЕНТИНОВІ МОРОЗОВІ - Леонід Полтава	ст. 72
12. "ВИХОДИМО В НЕСПОКІЙНИЙ СВІТ" .....	ст. 73
13. МОЙСЕЙ І ДАТАН .....	ст. 83
14. ЗНАМЕНО ВЛАСНОЇ ВІРИ .....	ст. 118
15. НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ РОСІЯ Й УКРАЇНА	ст. 127
16. ВАЛЕНТИНОВІ МОРОЗОВІ - Семен Кріслатий	ст. 133
17. ПЕРША ПРОБА .....	ст. 135
18. ДЕСЯТЬ СИЛЬНИХ ВОЛЬ .....	ст. 142
19. СКВУ - "СТУДЕНТ" - ЛІВІЗНА .....	ст. 163
20. ПІД СИНЬО - ЖОВТИМ І ЧЕРВОНО - ЧОРНИМ ПРАПОРАМИ - Л. Полтава	ст. 173
21. ДОКУМЕНТИ в англійській і німецькій мовах	ст. 181
22. ЖИТТЯ ВАЛЕНТИНА МОРОЗА .....	ст. 199



**ВАЛЕНТИН МОРОЗ :**  
**портрет роботи МИХАЙЛА ТУРОВСЬКОГО**

## ВІД АВТОРА

Дивне, не пережите ще відчуття...

Тримаю в руках свою майбутню книгу, вже набрану частково. Скільки дотепер їх вийшло — більших і менших, українською, англійською, німецькою, французькою, на івриті... Є на моїх полицях окремих відділ — там більш десяти назв. Є серед них "Замість останнього слова", видана шіснадцятьма мовами — в тім на суахілі.

Все те виходило без мене. Знав, звичайно /іноді в фантастичній версії/ про вихід ще однієї книги. Але то був факт з іншого світу, майже нереальний: він сприймався логікою, та не живими чуттями.

Тепер — дивна, раптова зміна. Всі ті реалії, що були просто назвами на мапі: Люксембург, Бад-Тельц, Лонгві — стали раптом живими, досяжними. Саудівська Арабія й Сінгапур не є більш екзотикою по тій бік бар'єру: то вже справа технічна, а не принципова — побувати в цих краях. Видно, так уже мусить бути все незвичайним у моїй книзі життя ... Аж тепер бачу свою *збірку*, що видається при мені. І беру живу участь в живих видавничих клопотах. Я вже бачив Арізону й Омагу — але не був ще ані в Австрії ні в Польщі, хоч міг бачити колись Польщу кожен день за Бугом. Я переїхав три кордони за один день в центрі Європи, і ніхто не поцікавився, хто я: але тридцять літ жив біля кордону з Польщею, там де стовпи із знаком серпа й молота — і земля там, позад ораної смуги, була для мене дальша, ніж Марс.

То вже стало традиційним для Українців: мусимо все переходити навпаки: з кінця до початку. Мали ми епопею 40-х років, наймогутнішу в світі але мусимо ще навчитись елементарної етики в стосунках між політичними групами. Вміли видобути вулкан з українських глибин — але не вміємо ще користуватись звичайними сірниками на політичній кухні, і кожен раз обпікаємо пальці.

Все минає; і вже мої тюремні дороги — як далекий спомин, що не має жодного живого доторку до реальної дійсності. І наш парадокси емігрантські колись минуться; а тепер приходжу до Вас із першою книгою на Волі й чекаю, що скажете.

## ВІД ВИДАВНИЦТВА

*Після одного року перебування Валентина Мороза на волі, серед української спільноти на землі Вашингтона, заснувалося тут видавництво «АНАБАЗИС», яке й видає оцю першу його книгу — збірку Морозових писань п. н. «ТВЕРДІ МЕЛОДІЇ». Більшість їх, за винятком есею «Мойсей і Датан», писані уже після звільнення автора з 14-літньої московської каторги.*

*Відаючи цю книгу Валентина Мороза до рук читача, хочемо відмітити особливості часу, в який вона появляється.*

*За один рік на наших очах багато дечого змінилося: швидкий хід політичних подій у світовому масштабі, як результат прискореної агресії Москви в Афганістані — а вслід за тим грядучі події, які вже чітко зарисовуються на захмареному обрії. І можна тільки дивуватися, як швидко набрали реальних форм прогнози Валентина Мороза, коли, прийшовши у вільний світ, він зразу сказав, що 80-ті роки будуть дуже турбулентними, неспокійними роками. Не диво, що він не чекав, не спочивав, ні не шукав заслуженого відпочинку, передишки, чи особистих вигод, але зразу кинувся у вир праці й боротьби, використовуючи кожен момент, кожну ситуацію на те, щоб гуртувати н о в і сили на завтрашній день.*

*У тому короткому часі, після загального піднесення і небувалого захоплення, різко змінилось наставлення деякої частини нашої спільноти, якій невігідне, а тому й ніяк не до вподоби сповнене правди і твердості Морозове слово по відношенню до деяких явищ і проблем української діаспори. Морозове слово заколючує давно всталізований спокій і вигоду цього ситого і самоздоволеного життя груп чи одиниць, у якому все йде втертим трибом стандартних форм. Те слово вносить елементи неспокою й боротьби, а вслід за тим і чималих групових і особистих невігод, бо в ім'я великого приходиться уже багато дечим пожертвувати, до чого не кожен готовий. І тут уже зовсім виразно бачиться заповіджені Валентина Морозом два табори українців-емігрантів: байдушких і небайдужих.*

*Не змінився лише Валентин Мороз: той самий, що своїми писаннями й незламною, безкомпромісовою поставою будив і мобілізував нових борців в Україні, який, проходячи Дантовим пеклом країни «гончих і псарів», безперерійно боровся й із-за колючих дротів кинув ворогові визов: «будемо битись!» Те саме робить він і*

тепер, з метою будити й формувати н о в у українську людину на грядучі нові, неспокійні роки, готуючи її в похід через чужину.

*Хто, взявши в руки цю книгу, вдумливо її перечитає, той зрозуміє скільки в ній незрушимої істини, скільки реального відчуття сучасної дійсності, скільки єдиноправильних відповідей на пекучі життєві проблеми й на питання сьогоднішнього дня.*

*Тож, гортаючи сторінки цієї книги, крокуймо за Валентином Морозом крізь роки його ув'язнення й ворожої каторги, почерез хвилюючі дні його виходу на волю, його зустрічі з українською діаспорою і з її проблемами, в дорозі до формувань нових сил з-під знам'я одержимості, які будуть настільки сучасні, як завтрашній день — день останнього бою за остаточну перемогу української правди.*

«АНАБАЗИС»

липень, 1980

Клівленд, Огайо

# Валентин Мороз і його світ

## (Рефлексії після зустрічі в Торонті)

«Світ ще не розпався для мене на компоненти. Світ ще не став звичайним. Світ ще не став для мене спокійним...» — сказав Валентин Мороз у своїй промові до молоді в Нью-Йорку 12 травня.

Це саме враження відчули всі, хто слухав в Торонті його промови, чи то на бенкеті в Роял Йорку, чи на зустрічі з молоддю в Конвокейшен Гол, чи на демонстрації під міською ратушею.

Українське громадянство Торонта, старші й молодь, а також і урядові чинники Канади вітали Валентина Мороза з великими почестями. Візита в Онтарійському парламенті, прихильність на демонстрації високих достойників уряду й усіх канадських партій, Владик обох церков, представників українських політичних і громадських організацій, великого числа організованої й неорганізованої молоді — все це робило зустріч з найвизначнішим представником українського дисидентського руху небуденною подією.

Наша Торонтська українська громада пододала неабиякі труднощі політичного, конфесійного й громадського «сектанства», щоб гідно зустріти незламного борця за національні й людські права. Всі імпрези пройшли дуже врочисто. Валентин Мороз побачив у Торонті, як сам він сказав, «українську силу». Це був його тріумфальний в'їзд до еміграційного «Єрусалиму».

Тепер, коли ми вже повернулися до наших буднів, кожен з нас до якоїсь міри ще даліше під враженнями зустрічі з Валентином Морозом. Розмови, дискусії, ба, навіть і суперечки...

Валентин Мороз став для всіх конкретною людиною, яка дихає, ходить, говорить, промовляє, думає, відчуває... і часом навіть, як і кожна людина, робить помилки, чи говорить те, що не мусить конче кожному подобатися.

Нам, однак, не треба забувати, що світ Валентина Мороза «ще не розпався на компоненти». Світ ще не став для нього «звичайним». Світ ще не став для нього «спокійним». Просто з мордовського табору, без підготовки й попередження, Валентин Мороз, внаслідок відомих заходів уряду ЗСА, опинився раптом серед нас, на чужій землі, серед складних і не раз дуже скомплікованих умовин нашого типово емігрантського й чужого середовища.